

آموزش مبتنی بر شایستگی: پل ارتباطی بین تئوری و عمل

شهناز نعمتی دهکردی^{۱*}، مریم نعمتی دهکردی^۲، حمیده گلی^۳، معصومه برخورداری^۴

۱. دانشجوی دکتری پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

۲. فلوشیپ نازایی، استادیار، گروه زنان، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد، ایران

۳. کارشناس ارشد آموزش پرستاری، مربی، گروه کودکان، مرکز تحقیقات پرستاری جامعه، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران

۴. دکتری پرستاری، مربی، گروه روان پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد، یزد، ایران

• پذیرش مقاله: ۹۵/۱۲/۲

• دریافت مقاله: ۹۵/۸/۸

تعریف می کند(۴). از نظر بیماران، اساس شایستگی پرستاری مراقبت های تکنیکی و دانش پرستاری آنان می باشد. (۵). تربیت پرستاران شایسته، یکی از اصلی ترین هدف های آموزش پرستاری بوده است(۱). لذا سیستم های آموزشی باید از کارآمد بودن دانشجویان خود در بالین اطمینان حاصل کنند. در این راستا آموزش مبتنی بر شایستگی، یکی از سیستم های نوین آموزشی موثر در رسیدن به عملکرد مطلوب است. تعریف آموزش مبتنی بر شایستگی تا حدودی مبهم است، اما می تواند: شامل استفاده از مهارت در تمام ابعاد برای اعمال نقش، دستور العمل، کمک برای افزایش سطح مهارت، مسئولیت پذیری، یادگیری مبتنی بر عمل، خود ارزیابی، و تجارب یادگیری فردی باشد(۶) و در کلیه مراحل طراحی، اجرا، ارزیابی آموزش، بر نتایج تاکید می کند. به طوری که اطمینان حاصل می شود که فارغ التحصیلان، به دانش، مهارت و نگرش لازم برای ورود به محیط کار رسیده اند. لذا این شیوه آموزشی بر عملکرد یادگیرنده، نتایج یادگیری، رسیدن به اهداف

در هزاره جدید که عصر پاسخگویی است، عواملی از قبیل تغییر سریع در سیستم های پایه سلامت، لزوم ارائه خدمات ایمن و مقرون به صرفه، ارتقا آگاهی افراد جامعه در مورد موضوع های مرتبط با سلامتی و افزایش انتظار دریافت خدمات باکیفیت مناسب، همراه با تمایل سازمانهای ارائه دهنده خدمات سلامتی در به کارگیری نیروی کار ماهر باعث شده تا شایستگی بالینی شاغلان حرفه های مرتبط باسلامتی، بیش از پیش مورد توجه قرار بگیرد(۱).

مفهوم شایستگی

شایستگی یک اصطلاح جامع است که به ظرفیت کلی یا توانایی یک شخص برای انجام کاری به صورت موفقیت آمیز اشاره می کند(۲). در آموزش پزشکی، اصطلاح صلاحیت برای مهارت و شایستگی برای توانایی انجام آن مهارت به کار رود(۳). بنر شایستگی و صلاحیت پرستاری را توانایی انجام یک کار با نتایج مطلوب تحت شرایط مختلف در جهان واقعی

ناظرین، موسسات آموزشی و درمانی به تعریف شایستگی های مورد انتظار می پردازند.

۲- مشخص نمودن استاندارد های شایستگی جهت واضح سازی مسولیت های مورد انتظار.

در این مرحله استاندارد های عملکردی که شامل تعیین پروسیجر ها و شیوه های عملکردی و نتایج مورد انتظار هستند مشخص می شوند.

۳- تعریف برنامه آموزشی: در این مرحله اهداف، برنامه و محتوای آموزشی در راستای شایستگی مورد انتظار تعیین می شوند.

۴- ارزشیابی از آن جا که در برنامه آموزش مبتنی بر شایستگی تاکید بر نتیجه است لذا جهت بررسی و سنجش شایستگی های بدست آمده باید شاخص های شایستگی تعریف شده باشند و بر اساس نتایج حاصله ارزشیابی گردد(۱۰).

ارزیابی آموزش مبتنی بر شایستگی

ارزیابی مبتنی بر شایستگی نوعی از ارزیابی است که از مجموعه نتایج عمومی و اختصاصی مورد انتظار مشتق شده است.

روش های ارزیابی شایستگی از نظر فادرینگهام (۲۰۱۰) عبارتند از:

۱- مشاهده عملکرد می تواند متناسب با روش های ارزیابی مبتنی بر شایستگی باشد. در این روش ارزیابی شایستگی بر اساس فرم ارزیابی که شامل مجموعه ای از نتایج مورد انتظار است صورت می گیرد و بر اساس آن موفقیت یا عدم موفقیت فراگیر مشخص می شود.

۲- شبیه سازی از جمله روش های ساختار یافته عینی است. روش آسکی از روش های متداول برای ارزیابی مهارت مراقبین بهداشتی است و دربرخی موارد جزء برنامه درسی است. همچنین می توان از گزارش های حوادث بحرانی، خوداندیشی، ارزیابی موردی استفاده کرد.

خاص و اهداف برنامه درسی تاکید دارد(۳) ولذا یک رویکرد مبتنی بر نتایج است(۷).

آموزش مبتنی بر شایستگی

درآموزش مبتنی بر شایستگی، هدف شناسایی و پرورش منحصر به فرد توانایی های ذهنی، عاطفی و فیزیکی فراگیران و کمک به آنها برای کسب موفقیت است. ویژگی های اصلی مدل شامل موارد زیر است:

۱. مجموعه ای از فعالیت های طراحی شده برای رشد و توسعه تک تک فراگیران است به طوری که استقلال فراگیر و آموزگار نسبت به روش های آموزشی دیگر بیشتر حفظ می شود.

۲. فراگیران فرصت های بسیاری برای به دست آوردن طیف وسیعی از تجارب، رشد و توسعه توانمندی های خود دارند. تدریس به صورت موضوع محور که راهی برای به دست آوردن دانش پایه است انجام می گیرد.

۳. ساعت تدریس در سراسر تجربه، و فعالیت های موضوع محور بصورت هماهنگ و متعادل توزیع شده است و اهمیت زیادی به فعالیت های دانش آموزان برای کسب تجربه مستقیم و کشف ذهنی می دهد.

۴. ارتقاء به سطوح بالاتر تحصیلی بر اساس استعداد و نتایج کسب شده توسط فراگیران است.

۵. ارزشیابی بر اساس معیار های استاندارد نیست بلکه از روش های مختلف جهت ارزیابی عملکرد، توانایی ها و استعداد استفاده می شود(۸).

در این شیوه آموزشی، نتیجه، اثربخشی، کیفیت و مسؤولیت پذیری دانشجویان مورد تاکید است و معیار سنجش و ارزشیابی، همان میزان دستیابی به توانمندی و نگرش توسط دانشجو می باشد(۹).

مراحل اجرای آموزش مبتنی بر شایستگی

شامل چهار مرحله به شرح زیر است:

۱- تعریف وظایف و فعالیت های مورد انتظار از فراگیران: در این مرحله چندین گروه شامل کارکنان، کار فرمایان،

آموزش مبتنی بر شایستگی به تفاوت استعداد افراد بیشتر نگاه تفاوت زمانی دارد. در این دیدگاه و بر مبنای پذیرش این منطق، شایستگی حرفه ای جنبه بود و نبود ندارد، بلکه شایستگی به عنوان مسیری در نظر گرفته می شود که یک نقطه آغازین دارد و در تداوم مسیری به نقطه ای می رسیم که حداقل شایستگی برای پذیرفته شدگی در حرفه وجود دارد، این مسیر تا حد تسلط و شایستگی سطح عالی که نقطه پایان دقیقی برای آن نمی توان فائل شد، ادامه می یابد. بر این اساس، آموزش مبتنی بر شایستگی بر تعیین حداقل شایستگی به عنوان معیار اساسی تأکید اساسی دارد، ضمن اینکه شرایط را برای کسب شایستگی در سطوح بالا فراهم می کند و مهمترین مزیت این روش آن است که در پرستاری منجر به عملکرد ایمن، مراقبت با کیفیت قلمداد شود و به تبع آنان رضایت بیماران، توسعه ای حرفه ای و کاهش هزینه های بهداشتی خواهد شد (۱). بنابر این با بکارگیری برنامه آموزش مبتنی بر شایستگی می توان انتظار رشد شایستگی های حرفه ای، توسعه مهارت های تصمیم گیری، حل مسئله و کار آمدی را داشت.

۳-ارزیابی همتایان (شامل بازخورد از چندین منبع). ارزیابی همتایان ممکن است همراه با روش های فوق استفاده شود (۱۱).

نتیجه گیری: در عصر پاسخگویی که توقع سازمان ها و افراد جامعه نسبت به ارائه و دریافت خدمات افزایش یافته است، نوع آموزش در مشاغل مختلف دستخوش تغییرات بنیادی شده است. تجربه نشان داده است که آموزش های سنتی به تنهایی در کار های عملی به خصوص کار های مرتبط با مراقبت بهداشتی دارای اثر بخشی مناسبی نیست. بنابراین اتخاذ رویکرد و الگوی طراحی آموزشی مناسب از اولین و موثرترین گام ها جهت ایجاد یک نظام آموزشی کارا و موثر می باشد. آموزش مبتنی بر شایستگی یکی از اثر بخش ترین آموزش ها است که مبتنی بر نیاز افراد و متناسب با الزامات و شایستگی های مورد نیاز در انجام کار می باشد. از آن جا که شایستگی شامل دانش، توانایی، مهارت، نگرش و انگیزه است. در آموزش مبتنی بر شایستگی نیز تاکید بر اجزاء شایستگی و نتایج حاصله است.

References:

- Nesami M, Rafiee F, Parvizi S, Esmaeili R. Concept analysis of competency in nursing: Qualitative research. *J Mazandaran Univ Med Sci.* 2008; 18 (67):35-42. [In Persian]
- ten Cate O, Scheele F. Viewpoint: competency-based postgraduate training: can we bridge the gap between theory and clinical practice? *Acad Med.* 2007;82(6):542-7.
- Pijl-Zieber EM, Barton S, Konkin J, Awosoga O, Caine V. Competence and competency-based nursing education: finding our way through the issues. *Nurse Educ Today.* 2014; 34(5):676-8.
- Cowan DT, Norman I, Coopamah VP. Competence in nursing practice: a controversial concept—a focused review of literature. *Nurse Educ Today.* 2005; 25(5):355-62.
- Calman L. Patients' views of nurses' competence. *Nurse Educ Today.* 2006; 26(8):719-25.
- Tilley DS, Allen P, Collins C, Bridges RA, Francis P, Green A. Promoting clinical competence: Using scaffolded instruction for practice-based learning. *J Prof Nurs.* 2007; 23(5):285-9.
- Frank JR, Snell LS, Cate OT, Holmboe ES, Carraccio C, Swing SR, et al. Competency-based medical education: theory to practice. *Med Teach.* 2010; 32(8):638-45.
- Moon Y. Education reform and competency-based education. *Asia Pacific Education Review.* 2007; 8(2):337-41.
- Frank JR, Mungroo R, Ahmad Y, Wang M, De Rossi S, Horsley T. Toward a definition of competency-based education in medicine: a systematic review of published definitions. *Med Teach.* 2010;32(8):631-7.
- Mahmoodi Rad G, Anoosheh M, Alhani F. Competencies-Based Education: A review article. *Mod Care J.* 2005; 2 (3 and 4): 40-5. [In Persian]
- Fotheringham D. Triangulation for the assessment of clinical nursing skills: a review of theory, use and methodology. *Int J Nurs Stud.* 2010;47(3):386-91.